کورد لەبەردەم کاریگەرییەکانی شەڕی دەروونیدا ... ڕەسوڵ بێسکێنی

جەنگ کارەساتێکە هەموو بنەماکانی ئاوەدانی و ئابووری و پەروەردە و کۆمەڵایەتی ...هتد، لەبەین دەبات، هەر لەسەرەتای دروست بوونی مرۆڤەوە شەڕ و کێشە و ململانێ لەنێوان مرۆڤەکاندا هەبووە، بەهۆی هەستی خۆپەرستی و بەرژەوەندخوازی تاکلایەنەی مرۆڤ، بۆ خۆ پاراستنیان پەنایان بۆ شەڕ بردووە، لەگەڵ ڕکابەر و بەرژەوەندپەرستەکانی تر، هەریەك لە لایەنەکانی جەنگ هەموو کارێك دەکەن بۆ سەرکەوتن بەسەر لایەنی بەرامبەردا، سەرەڕای بەکارهێنانی هێزی زۆر و سوپای مەشق پێکراو، فێڵ و دەهۆڵی جەنگیش بەکارهێنراوە، لەگەڵ پێشکەوتنی ژیان لایەنی جەنگیش پێشکەوتووە و جگەلە هێز لایەنی تریان بەکارهێناوە، وەك گوشاری ناوەکی و جەنگی دەروونی، بۆ لەبەین بردن و ڕووخانی ورەی هێزی دوژمن لە ناوەوە، بۆ ئەم مەبەستە سەرەتای جەنگی دەروونی لەلایەن چینیە کۆنەکان سەری هەڵداوە و دواتر گرنگی زیاتر بەم لایەنەی شەڕ دراوە و لەلایەن هیندییەکان پەرەی پێدراوە، ئەگەرچی ئەو کاتە شێوازێکی سەرەتایی هەبووبێت، بەهۆی دەست و سیخوڕەکانیان لە ناوەوەی دوژمنەوە کاریگەری زۆری لەسەر خەڵکەکەی داناوە، لە شێوەی ترس و لەرز خستنە دڵی دوژمنەوە، دڵەڕاوکێ و فیتنەیی و نانەوەی دووبەرەکی لەناو دوژمن، بەتایبەت بەرزەفت کردن و کڕینی کەسانی لاواز لە ناو سەرکردەکانیان، زۆربەی لایەنەکانی شەڕ ئەمانەیان لەگەڵ یەکتر بەکارهێناوە، تەنانەت ئەمە لەکۆندا لەناو کۆمەڵگای کوردیش هەبووە، لە چارەکی یەکەمی هەزارەی دووەمی پێش زایین، لەکاتی شەڕی هەردوو دەسەڵاتداری کورد، شانشینی توروککی و گوتیەکان شەڕی دەروونیان لەگەڵ یەکتر بەکارهێناوە، بۆ نموونە: کاتی (شێپڵاتۆ) یەکێك لەپاشایانی توروککی نامە بۆ (کوواری) فەرمانڕەوای شمشارە دەنێرێت، سەرەڕای هاندانی دژی گوتیەکان، باسی ئەوە دەکات یەکێك لەناو شاری گوتیەکان هەیە دەڵێت:" لە شارەکە یەکێکی لێ هەیە ئەوها دەڵێ: وەرە من شارەکە دەدەم (ڕادەست) بە تۆ دەکەم".

کاریگەری شەڕی دەروونی بە درێژایی مێژوو بەردەوامی هەبووە، تەنانەت لە دوای جەنگی ساردی نێوان بلۆکی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا زیاتر پەرەی سەند و گەیشتە قۆناغی زێڕینی خۆی و پەنایان بردەبەر

هەموو شێوەیەکی جەنگی دەروونی بۆ سەرکەوتن بەسەر لایەنی بەرامبەر و یەکلاکردنەوەی ناکۆکیەکانیان، دیارە بەهۆی پشکەوتنی تەکنەلۆژیاوە، شێوەی جەنگی دەروونیش کاریگەری زیاتر بوو، بەهۆی بەکارهێنانی شێوازەکانی جەنگی دەروونی لەگەڵ یەکتر، وەك بڵاوکردنەوەی دەنگۆ و پڕوپاگەندە، سیخوڕی و مینبەری ڕاگەیاندن لە ڕۆژنامە و تەلەفزیۆن و بڵاو کراوە، تەنانەت بەکارهێنانی تابووری پێنجەم.

تابووری پێنجەم و کاریگەری لەسەر کۆمەڵگا

زانایان کۆك نین لەسەر پێناسەیەکی یەکگرتوو بۆ تابووری پێنجەم، پێناسەی جۆراو جۆریان بۆ کردووە، تابوری پێنجەم دەستەواژەیەکە بەکاردێت بۆ گروپێک لە ناو گروپێکی گەورەتر، لە ناو نەتەوەیەک یاخود شارێکی گەمارۆ دراودا، پشێوی دەنێنەوە. بۆ ئاشکرا بۆ پشتیوانی سوپا یاخود هێزیکی دەرەکی. لە ڕێگای پڕوپاگەندە و تێکدان، بڵاوکردنەوەی زانیاری هەڵە، یاخود کاری سیخوڕی لەلایەن دەسەزانی هێزێکی دەرەکی لە ناوخۆی هێزی بەرامبەر، کار و چالاکیەکانی تابووری پێنجەم دەکرێ بە ئاشکرابن یان نهێنی.

تابوری پێنجەم ئەو پڕوپاگەند و هەواڵە چەواشەکاریانەی دایدەڕێژن و بڵاوی دەکەنەوە کاریگەری زۆری هەیە لەسەر داڕووخانی هەستی کۆمەڵگا، لەبەرئەوە تابووری پێنجەم بەشێکە لە شەڕی دەروونی بۆ داڕووخانی ورەی لایەنی دوژمن یا نەیار و بەرامبەر، ئەم زاراوەیە ئەگەرچی پێشتر بەکار دەهات، بەڵام بۆ یەکەمجار لەسەردەمی شەڕی ناوخۆی ئیسپانیا لە ساڵی 1936- 1939 کەوتە ناو فەرهەنگی سیاسیەوە، کاتێ کۆنەپەرستانی ناوخۆ بە سەرکردایەتی فرانکۆ لە دژی کۆماریخوازەکان لەجەنگ دابوون.

ئێمیلیۆ مۆلا جێنێراڵی نیشتیمانی ئیسپانیا لە ساڵی 1936دا لە کاتی جەنگی ناوخۆی ئیسپانیادا، بۆ بەرزکردنەوەی ورەی لایەنگرەکانی و گومان خستنە دڵی دوژمنەکانیەوە بۆ یەکێ لە ڕۆژنامەنووسەکان دەڵێ: بۆ کاتی هێرش بردن هەر چوار تابووری سوپاکەی لە نزیک مەدرید و تابووری پێنجەمیشی لە ناوەوەی مەدرید ئامادەن و هاوکاری دەکەن، بۆ پەلاماردانی دەوڵەتی کۆماری مەدرید، ئەو کاتە تابووری پێنجەم بۆ ئەو خۆفرۆشانە بەکارهات، کە لەخزمەت سوپای فرانکۆدابوون، بەڵام سیخوریان بۆ مولا دەکرد، بە بڵاوکردنەوەی پڕوپاگەندە و بێزاری دەربڕین لە دوژمنەکانی.
بەشێک لەزانایانی ئەم بوارە پێیان وایە شەڕی دەروونی ئەو شێوەیە،

کە بەشیکی زۆر لەدەزگاکانی دەوڵەت دەخرێتە خزمەتی و زۆرێک لە
پێداویستییەکانی بۆ فەراهەم دەکرێت، بەمەبەستی تێکشکاندن و
لەناوبردنی بیر و هۆشی لایەنی بەرامبەر، شەڕی دەروونی کۆمەڵگا
تێکدەشکێنێ و ورە و ئارامی خەڵك لەناوەوە دادەڕوخێنێ،
(ئێیزنهاوەر) لە پێناسەی بۆ ئەم جۆرە شەڕە دەڵێت (شەڕی دەروونی
هەلێکە بۆ بەدەستهێنانی سەرکەوتن بەسەر لایەنی بەرامبەر بەبێ هیچ
زیانێکی گیانی).
ئەنجامی ئەم کارە پیسە، لەڕێگای خەڵکانی شارەزا و لێهاتوو بەم
کارە دەکرێت، بۆ بەرزەفت کردنی هەستی مرۆڤ بەکاردەهێنرێت و
دەبێتە هۆی داماڵینی هەستی مرۆڤایەتی و نەتەوایەتی لە زۆرێك
خەڵکی ئەو کۆمەڵگایە و خودی مرۆڤ لە بیرکردنەوەی ئازاد و بەویستی
خۆی دووردەخاتەوە و وابەستەی وتی و تی و پڕوپاگەندەکانی کۆمەڵگا
دەبێت، ئەمەش ئاکامی داڕووخان و نەهامەتی و بەدبەختی بۆ ئەو
کۆمەڵگایە دێنێ.

کورد و جەنگی دەروونی

کورد بە درێژایی مێژوو قارەمانیەتی زۆری نواندووە و سەری بۆ کەس
نەچەماندووە، دوژمنەکانیشی ئەوەیان زانیوە و لایەنی دەروونی کورد
شارەزا بوون و نەیانویستوە دەسەڵاتی میر و پاشاکانی کورد پەك
بخەن، بەڵکو کاتێك وڵاتەکەیان داگیرکردووە، هەندێك دەسەڵات و
سەربەستیان بە میر و دەسەڵاتدارانی کورد داوە و تەنیا بەوەندە
وازیان هێناوە دیاری و خەڵات و باجیان لێ ستاندوون، کاتی شەڕی
دوژمنیش کوردیان بەگژ دوژمنەکانیاندا کردووە و شەڕی دوژمنیان پێ
کردوون و دوژمنیان پێ تەمبێ کردوون، لەلایەکی تر هەمیشە سەرکوتیان
کردوون و شەڕی دەروونیان لەگەڵ کردوون، کە گوایە دەسەڵاتدارانی
کورد بۆ شا و سوڵتانەکان هیچ نین، واشیان لەخەڵکی کورد گەیاندووە
سەرکردەکانی خۆیان بۆ دەسەڵاتن، ئەوە شا و سوڵتانەکانی فارس و
تورکن ئەوان دەپارێزن، ئەم گومان چاندنە لە دڵی خەڵکی گشتیدا
بووەتە هۆکارێکی خراپ لەسەر دەروونی کورد، کە ڕابردووی خۆی خۆش
نەوێ و ڕێز لەهیچ شتێکی خۆی نەگرێ، بۆ نموونە لەسەردەمی
قارەمانێکی وەکو سەلاحەدینی ئەیوبی، هەرچەندە لەو سەردەمە
بیروباوەڕی ناسیونالیستی باوی نەبوو، بەڵام دەسەڵاتی دەوڵەتی
کوردی بەناوی بنەماڵەیەکی کوردیەوە لەسەر ناوچەکە چەسپاند و لە
باخەکانی هەورامانەوە تا شەپۆلەکانی دەریای ناوەڕاست حوکمی کورد
بوو، نموویەکی بەرزی لە ئازایەتی و خۆڕاگری و متمانە و
دادپەروەری پیشانی دۆست و نەیاری دا، کەچی بەفیتی دوژمنان سەدان
تیر و توانجی لێ دەدەرێت، گوایە کوردایەتی نەکردووە، نەك هەر

ئەوە تەنانەت تا ئەمڕۆش یەك سەركردەی كوردیش نابینیەوە هەمووان لەسەری كۆك بن، ئەم حاڵەتە نەشازە تەنیا لەناو كورد باوی هەیە، ئەگینا كێ ئامادەیە لەبەر چەند سەركردەیەكی خراپ لەنەتەوەكەی بێزار بێت، هەزاران نموونەی زیندوو لە مێژووی مرۆڤایەتیدا هەن، هەر بۆ دوور نەڕۆین كاتێك تەواوی خەڵكی ژێر دەسەڵاتی دەوڵەتی عوسمانی لەبەر دزی و شڕەخۆری و گەندەڵی و بێ دادی وەزاڵە هاتبوون، لە دەسەڵاتی عوسمانی بێزار بوون، لەبەر ئەوە لاوە توركەكان (حزبی ئیتحاد و تەرەقی) یان دامەزراند بۆ دەرچوون لەو بارودۆخە و لەناوبردنی خەلیفەی عوسمانی، بەڵام هەر كەسێك بیروباوەڕی ئەوانی قبوڵ بوایە، مەرجێكیان هەبوو، ئەویش ئەوە بوو دەبوایە یەكێتی و پیرۆزی خاكی عوسمانی بپارێزێت، تەنانەت ئەردۆغانیش سەدان لە دۆست و هاوڕێ و برا موسڵمانەكانی خۆی كوشت و دەربەدەركردن، ئایا ئەمە بووەتە هۆی بێزاری دەربڕینی تورك لەتوركیا و وڵاتی خۆیان، بۆ فارس و عەرەبیش هەروا.

لە بێ بەهاكردنی سەركردە و خەبات و تێكۆشانی كورد خۆشی كەم بێ هەڵە و كەموكوڕی نەبووە، چونكە سەرەڕای بەشداری كورد لە سوپاكانی دوژمن، بەتایبەت فارس و تورك و عەرەب، وەك برا گەورەیان شەڕیان بۆ كردوون، زۆرجار هەر ئەو براگەورانەش ناكۆكیان لەنێوان سەردە كوردەكان دروست كردووە و بە یەكتریان بەشەڕ داون، نموونەی لەو جۆرەمان زۆر زۆرە، تەنانەت تائەمڕۆش ئەم كارە بەردەوامی هەیە، هەر ئەمەش بووەتە هۆی دروست كردنی ناكۆكی و لێك ترازانی لایەن و دەسەڵاتدارانی كورد، دوژمن و ولاتانی تریش باشتر توانیویانە لە درز و كەلێنی ئەم ناكۆكیانەوە بێنە ناوەوەی كورد، ئەوەی ناكرێ بكرێت، پێیان كردووین، لە سوك كردن و بێ ئەرزش كردنی خەبات و تێكۆشان و سەركردە و ڕەمز و سونبولەكانی نەتەوەكەمان، هەتا ئەمڕۆ هەزاران كەس لەپێناوی ئەم نیشتمانە خۆشەویستەدا گیانی بەخشی و هەتا دنیا ماوە بەنەمری دەمێنێتەوە و جێگای شانازییە، كەچی دوژمنەكانمان وایان لەلا بێ ئەزش كردووین خۆمان گاڵتە بەڕابردووی خۆمان دەكەین، پێشمەرگە ناوێكی پیرۆز و هێمای قارەمانەتی نەتەوەكەمانە، بەگەواهی دۆست و دوژمن لەجیاتی مرۆڤایەتی سەرسەخترین دوژمنیان ڕیسوا كرد، كەچی دژەكانمان ئەوەندەیان لەلا بێ ئەرزش كردووین، خۆمان گاڵتەی پێ دەكەین و تانە و تەشەری لێ دەدەین، لەم سوك كردن و بێ ئەرزش كردنەدا میدیاكار و گۆڤار و ڕۆژنامە و تۆڕە كۆمەڵایەتیەكانیش كەمیان نەكردووە، لە بێ بەهاكردنی خەبات و تێكۆشانی نەتەوەی كورد و زڕاندنی ناوی خەباتكارەكانی، ئەمانە هەمووی بەپلان لەلایەن دوژمنەكانمانەوە كاری وردی لەسەر دەكرێت و كاریگەری زۆریان لەسەر

دەروونی کۆمەڵگای کوردی بەتایبەت لەباشوور هەیە، بەشێوەیەك نائومێدی ڕووی لەم کۆمەڵگایە کردووە متمانە بەهیچ شتێك نەماوە.
ئێمەی کورد بەتایبەت لە باشووری کوردستان بۆ ئەوەی خۆمان هەست بکەین، بەسەختی کەوتوینەتە بەر شاڵاوی ئەم دەردە کوشندەیە، دژەکانمان وازیان لە بەکارهێنانی لەشکر و سوپا هێناوە و بەبێ خەرج و باج و بەماندوونێکی کەم لە ڕێگای سیخوڕ و نۆکەرەکانیانەوە دریغی ناکەن لە بڵاوکردنەوەی پڕوپاگەندە و چاندنی هەواڵی خراپ و درۆ و ناڕاست، زۆرجار هەواڵی ڕاستیش بەجۆرێك لە ڕێوانەی خۆی گەورەتر دەکرێت، هەموومان دەتاسێنێ، سەدان هەواڵی وا کە دەڵێن: هەرچی بەسەرمان بێت دەنگ مەکەن فارس و تورك و عەرەب لە ئێمەی بۆ پشت و پەنا بەهێزترن و لەناومان دەبەن، ئەمریکا درۆی لەگەڵ کردین و ئێمەی فرۆشت و ماڵمان وێران بوو، کەس پشتیوانمان نیە و دەخورێین، دکتۆر و بەشی تەندروستی ئێمە زاڵمن و خۆرا بڕێن بۆ وڵاتانی دەرەوە، سەدان قسە و هەواڵی لەم جۆرە بڵاو دەکرێتەوە، بەڵام پێشتریش ئەوانە هەر هەبوون و وا خۆشبەختانە هەر ماوین، لەلایەکی تر ڕۆژانە گوێمان پڕ و مێشکمان کاس بووە لەوەی برنجەکەمان هەمووی نایلۆنە، ڕۆنەکەمان هەمووی سیکلێتین و پلاستیکە، پسکیتەکان پڕن لە حەبی ژەهراوی… ئەمانە و هەزاران پڕوپاگەندەی ژەهراوی تر، ئێمە بۆ بیرلێکردنەوە و بۆ ئەوەی خۆمان هەست بکەین بەدوا قسەی دوژمنەکانمان دەکەوین و هەریەك لەبەر خۆمانەوە، وەك تووتی دەیڵێینەوە و خۆمان ئەوەندەی تر هۆکاری ئاڵۆزکردنی بارودۆخەکەین و خێراتر بڵاوی دەکەینەوە، ئەمە وای کردووە هەر یەکێك لەم وڵاتە متمانەی بەهاوڕێی، بەکۆمەڵگا، بە پەرلەمان و حکومەت و دەسەڵات نەماوە، لەکاتێکدا کورد زۆر دەمێکە ڕێگای ئەوەی نەدراوە حکومەت و دەسەڵاتی خۆی پێك بێنێ، دەبێ بەهەموو گیان و تواناوە ئەم حکومەت و پەرلەمانە بپارێزێ و بنەماکانی زیاتر بچەسپێنێ، کەچی ئێستا بەهۆی چەند کەسێکی ناڕاستگۆ و دز و گەندەڵ و نابەرپرسیار لە هەموو شتێك ناڕازی و بەگومانە و هەموو شتێك وێران دەکات.
ئەمانە ڕاستن یا درۆ ئەوە کارێکی ترە، بەڵام من دەمەوێ بڵێم تابووری پێنجەمی دوژمن و نەیارەکانمان تەنانەت هی خۆمان لەناو ئێمەدا ئەوەندە کاران، ئەگەر فریا نەکەوین خەڵك دەڕووخێنن و کۆمەڵگاکەمان تێکدەشکێنن و لەناومان دەبەن. زۆربەمان لەبیرمانە سەدان گەنج و لاوی کورد ژیانی خۆشگوزەرانی و ئاسوودەیی شاری بەجێ جێشت و ڕووی کردە شاخ و ڕۆحی خۆی لەسەر بەری دەستی دانا و لە پێناوی گەل و نەتەوەکەیدا کەوتە خەبات و تێکۆشان، بۆ گەیشتنی نەتەوەی کورد بەمافە ڕەواکانی و ئازادی و سەربەخۆیی و

بەدەستهێنانی دادپەروەری کۆمەڵایەتی، هەڵبەت ئەمە جێگای شانازی و ڕێز لێ گرتنە، بەڵام کە دواتر دێتەوە ناو شار و چەند دانەیەکیان لەجیاتی کەسێکی تێکۆشەر و خەباتگێڕ دەبێتە کارەکتەرێکی دز و گەندەڵکار، دوژمنانیش سوودیان لەم دۆخە وەرگرتووە و ئەو ڕۆژگارە زێڕینەی خەباتیان لێکردووین بەشتێکی زۆر ناشیرین و دزێو، لە ڕێگای جاسوس و تابووری پێنجەمیان دەنگۆ و پڕوپاگەندەی ژەهراوی بڵاو دەکەنەوە، کە ئەمەیە کوردایەتی و خەبات و تێکۆشان، بۆ ئەوەی ئەو کارە پیرۆزە لەلای خەڵکی کورد سوك و بێ ئەرزش بکەن، لە ڕاستیشدا کاریگەری زۆریان لەسەر دۆخی دەروونی کورد بە تایبەت لە باشوور داناوە، هەمووشمان بە دوای ئەواندا دەیڵێینەوە و کەس نالێت، ئەو گەندەڵ و دزانە ڕاستە تا دوێنێ تێکۆشەر و خەباتگێڕ بوون و مایەی خۆشحاڵی و جێگای ئومێدی ئێمە بوون، بەڵام حاشا ئەمڕۆ دڵسۆز و نوێنەری کورد نین و پێویستە لێپرسینەوەیان لەگەڵدا بکرێت، ئەوانە لەجیاتی سوود گەیاندن زیان بە پرۆسەکەمان دەگەیەنن.

گەلێ… وەرن مەردی چاك بن با چیتر بەقسەی دوژمنان دژی خۆمان و کۆمەڵگاکەمان لەخەبات و وڵاتەکەمان نەڕەنجێنین، بەڵکو بەهێمنانە و ژیرانە بەرەو ئاقارێکی باشی بەرین، بۆ پوچەڵ کردنەوەی پیلانی دوژمنان و گەیاندنی وڵاتەکەمان بە کەنارێکی ئارام و ئاسوودە.

2020 -1 -20